

1. บทนำ

รายงานฉบับนี้เป็นผลจากการสำรวจในโครงการสำรวจพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ และการติดตามแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมการใช้สารเสพติด ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในภาคใต้ งานในโครงการนี้แบ่งเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ

1. การสำรวจภาคตัดขวางเรื่องพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ และพฤติกรรมการใช้สารเสพติด ซึ่งเป็นการสำรวจในนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 3 และ 5 นักเรียนสายอาชีพระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 2 โดยวางแผนที่จะสำรวจนักเรียนกลุ่มนี้ซ้ำทุกปี เพื่อดูแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบพฤติกรรม รายงานนี้เป็นผลของการสำรวจในปี 2545 ซึ่งเป็นปีแรกของการสำรวจ

2. การศึกษาติดตามระยะยาวในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นระยะเวลา 6 ปี จนนักเรียนกลุ่มนี้จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือออกจากโรงเรียนไปก่อน

โครงการนี้ดำเนินการโดยนักวิจัยจากภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ โดยได้รับทุนสนับสนุนจากทุนวิจัยงบประมาณแผ่นดิน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

เหตุใดจึงทำการศึกษานี้

พฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพและปัญหาสารเสพติดเป็นปัญหาเรื้อรังในสังคมไทย รัฐบาลปัจจุบันได้พยายามหามาตรการในการจัดการกับปัญหาอย่างจริงจัง นักเรียนนักศึกษาเป็นประชากรกลุ่มที่ถูกมองว่าเป็นกลุ่มเสี่ยงและควรได้รับการดูแลป้องกันปัญหานี้อย่างเต็มที่

ก่อนที่จะวางแผนโครงการ เพื่อการป้องกันหรือรักษาปัญหาพฤติกรรม หรือปัญหาจากการใช้สารเสพติด ควรจะต้องมีความเข้าใจในตัวปัญหาในด้านต่างๆ ก่อน ได้แก่ ขนาดของปัญหาในช่วงเวลาต่างๆ การเปลี่ยนแปลงของขนาดและลักษณะของปัญหา สาเหตุหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาและการเปลี่ยนแปลงรูปแบบปัญหา และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากปัญหาดังกล่าว พฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพรวมทั้งการใช้สารเสพติด เป็นพฤติกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอตามกระแสสังคม ข้อมูลเรื่องขนาดและลักษณะของปัญหา ณ ช่วงเวลาใดๆ จะสามารถบอกถึงสภาพของปัญหา ณ เวลานั้นๆ ได้เท่านั้น การสำรวจขนาดและลักษณะปัญหาเพียงครั้งเดียวคงจะได้ผลการศึกษาที่จำกัด เพื่อให้รู้จักเข้าใจ ทำนายแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง และก้าวทันสถานการณ์ของปัญหา จึงต้องมีการสำรวจซ้ำๆ เป็นประจำทุกปีในประชากรกลุ่มเดิม นอกจากนี้ พฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพรวมทั้งการใช้สารเสพติดจะมีลักษณะเป็นพลวัต นั่นคือการใช้สารเสพติดจะมีขั้นตอนที่เปลี่ยนกลับไปกลับมาได้ตลอดเวลา ตั้งแต่การริเริ่มใช้ ลองใช้ ใช้เป็นครั้งคราว ใช้ตามสถานการณ์ ใช้เป็นประจำ ติดสารเสพติด การบำบัดรักษา หยุดใช้ แล้วกลับมาใช้ซ้ำ สาเหตุหรือปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมที่ขั้นตอนต่างๆ ก็จะแตกต่างกันด้วย การมองปัญหาพฤติกรรมเหล่านี้การใช้สารเสพติดจึงควรมองในลักษณะ continuum ไม่ได้เป็นภาวะคงที่ (stable) ดังนั้น นอกเหนือจากการศึกษาแบบตัดขวางแบบซ้ำๆ เพื่อให้มองเห็นสภาพปัญหาที่เปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาและยุคสมัยแล้ว การศึกษาติดตามระยะยาวในประชากรเดียวกันนี้ด้วย จะทำให้เข้าใจถึงลักษณะของพฤติกรรมสาเหตุ และปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมในแต่ละขั้นตอนของพลวัตนี้